

Koi Gyula¹

A rendészet megjelenése a hazai közigazgatási jog és közigazgatástan legkorábbi tudósainak monografikus munkásságában (1842-1855).

Összefoglalás: *A tanulmány a 19. századi hazai közigazgatás-tudomány egy sajátos kérdését járja körül. A szerző a rendészettel kapcsolatos különféle kérdések feltűnését vizsgálja a közigazgatási jogban és a közigazgatástanban 1842 és 1862 között. A legjelesebb honi tudományművelők ezen időszakban a közigazgatási jog és a közigazgatástan (Verwaltungslehre) területén Zsoldos Ignác, Récsi Emil, valamint Karvasy Ágoston.*

On appearance of policing (law enforcement) in the oeuvre of the earliest Scholars of the Hungarian administrative law and study of public administration (Verwaltungslehre) at monographic level (1842-1855).

Abstract: *This contribution deals with a special question of the Hungarian Administrative Sciences in 19th century. The author seeks the appear of the different question of Police in the different Monographs of the early Scholars of domestic Administrative Law and Study of Public Administration (Verwaltungslehre) from 1842 to 1862. The most important Hungarian Scholars in Administrative Law and Study of Public Administration (Verwaltungslehre) in these times are Ignác Zsoldos, Emil Récsi, and Ágoston Karvasy.*

Előzetes megjegyzések

A XVIII. századi kameralisztika (*politia et scientia cameralis; Kameral-und Polizeiwissenschaft*) a mai közigazgatás-tudomány, közgazdaságtan, és pénzügytan tudományos előzménye (előfutára) volt. Az általánosan elfogadottnak tekinthető meghatározás elemei alapján a korai jóléti állam igazságügyi-, pénzügyi-, külügyi igazgatása, a gazdaságpolitika megvalósítása, az általános jólét és a népszaporulat előmozdítására szolgáló általános igazgatástant (és gazdaságtant), valamint annak tudományát értjük.² A kameralisztika ugyan hazánkban jelen volt, a Jogi Karon oktatták osztrák nyomásra 1769-től, de csak kisebb mértékben hatott. Nem kellően vizsgált kérdés (az össze nem érő szálak miatt), hogy a hazai közigazgatási jogi irányzat (Zsoldos, 1842) és közigazgatástani irányzat (részben a kameralisztika közigazgatási részének, az ún. *Polizeiwissenschaft*³ talaján: Karvasy 1843-1844) feltűnése egyidejűleg történt. (A közigazgatás-tudomány jogi irányzata, vagyis a közigazgatási jog tudománya lényegében a kontinentális francia és német tudományművelésen alapuló, a közigazgatást a jog szabályain keresztül vizsgáló, a közérdeket, a közigazgatás demokratizmusát, és jogszerűségét előtérbe helyező, a XIX. századtól felvirágzó diszciplína).⁴ Ennek keretei között (a monografikus tudományművelés

¹ Tudományos segédmunkatárs (MTA TK Jogtudományi Intézet, Piaccgazdaság büntető-, polgári, és közigazgatási jogi garanciáinak Osztálya); tanársegéd (NKE KTK Közjogi Intézet, Európai és Összehasonlító Közjogi Tanszék). A szerző doktori iskolai abszolutúriuma (SZE ÁJDI) elnyerése után 2013 júliusától doktorjelölt, PhD értekezését *'Külföldi hatások a magyar közigazgatás-tudományban. Hazai és nemzetközi tudománytörténeti visszapillantás a kameralisztika időszakától a Magyar-iskola koráig'* címmel 2013 novemberében nyújtotta be. PhD fokozatát 2014. február 21-én szerezte meg. Témavezető: Prof. Dr. Habil. Patyi András PhD, a Nemzeti Közszerzői Egyetem rektora.

² Lőrincz Lajos: *A közigazgatás alapintézményei*. Budapest, 2005. 406. HVG-Orac. A kérdésre lásd: 24-25.

³ Ez nem rendészettudomány volt, a *Polizei* szó a közigazgatás régi neve volt (a *Verwaltung* előtt). Hasonló a helyzet a franciában, ahol a *police* jelentette a mai *administration*ont. Az angolszászok sokáig nem foglalkoztak a *public administration* elkülönítésével a *common law* egységének jegyében.

⁴ A fogalmi elemekre lásd: Lőrincz 2005 20-21.

keretében) a közigazgatással foglalkozó korai hazai tudósok 1842 és 1862 közötti közigazgatási (tételes) joggal és közigazgatástannal (*Verwaltungslehre*)⁵ kapcsolatos kutatásait vizsgáljuk a rendészetre vonatkozóan.

A rendészet és Zsoldos Ignác

Zsoldos Ignáctól (1803-1885) ered (a kevésbé jogias kameralisztikai előzményeket nem tekintve) a magyar közigazgatás-tudományon belül a közigazgatási jogi irányzat. A megyei ranglétrán gyakorlati emberként induló Zsoldos Pozsonyban és Bécsben végezte jogi tanulmányait. Ezt követően pályája a tiszteletbeli aljegyzőségtől a megyei főszolgabírósáig, és a Váltófeltörvényszék alelnöki tisztségéig, majd az összbirodalmi Legfőbb Ítélő-és Semmitőszék (*Oberster Gerichts-und Kassationshof*) ideiglenes Magyar Osztályán betöltött bírói pozícióig ívelt (1849-1861). Katedratudós ugyan soha nem lett, egyetemen nem tanított, de kisebb művei miatt már 1837-ben a formálódó Magyar Tudós Társaság (ma: Magyar Tudományos Akadémia) Törvénytudományi Osztálya levelező tagjai sorába emelte. Nagyon korán, már 1838-ban a köztestület rendes tagja lett.⁶ Legfontosabb monográfiája –eddig gyakorlatilag alig figyelembe vetten- a magyar közigazgatási jogtudomány egyik legelső darabja.

Zsoldos akadémikus fő művét⁷ két kötete osztja két, fundálásában önálló, de mégis összefüggő világra. A négy kiadást (1842, 1844, 1861, 1866) is megért 'Törvénykezési rész' a szolgabíró⁸ bíráskodási jellegű feladatait ismerteti, a 'Közrendtartási rész' (1842) mai szóval a szolgabíró (a korszak központi közigazgatásának kiépítetlensége miatt igen sokrétű) közigazgatási feladatait fejt ki.

Zsoldos szolgabírói hivatalról írott fő művében valamelyest rendszerességgel vizsgált kérdés a rendőrség, hiszen a rendészeti igazgatás történetileg mintegy bölcsője a szakigazgatásoknak. Zsoldos Ignác ekképpen vázolja a rendőrség szerepét: „Rend magában fenn nem tartódik; annak fenn kell tartatni. Kik a rend fenntartásában felvigyáznak, s a rendbontókat –törvény szabta büntetéseik elvétele végett- bejelentik: rendőröknek neveztetnek. A rendőrség tehát minden jól rendezett polgárzatok egyik fő kelléke; s van is minden művelt országban, csak hogy egyikben „constabler”, „gens d'armes”, „békebíró”, „csendőr”, „esküdt”; máshol más nevek alatt.”⁹ E körben csupán az angol és a francia szakszavak említésének jelentőségére hívjuk fel a figyelmet.

⁵ Talán az amerikai közigazgatás-tudomány atyamestereként tisztelt, német egyetemen is tanult Woodrow Wilson szeme előtt is a *Verwaltungslehre* lebegett, mikor az új tudományt *Study of Public Administration* névvel illette.

⁶ Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája*. Budapest, 2013. 178. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó. Zsoldos életére és tudományos pályájára ld.: 13-31.

⁷ Zsoldos Ignác: *A szolgabírói hivatal I. Törvénykezési rész. II. Közrendtartási rész*. Pápa, 1842. XVIII, 401; 528. Pápai Református Kollégium.

⁸ A szolgabíró (lat. *judex nobilium*, összevonva: *judlium*; ang. *noble judge*; ném. *Stuhlrichter*) a nemesi (majd a polgári) vármegye önkormányzatának előbb tisztán bíráskodási, utóbb elsősorban igazgatási funkciókat ellátó tisztviselője járási szinten a XIII. század (1268) és 1945 között. (A főszolgabíró, a *supremus judlium* megyei szinten felügyelte és irányította a községek ügyeit, számos ügyben akár döntési joga is volt.) Egyes korszakokban a járásokat alkotó kerületekben alszolgabíró (*vicejudlium*) is szolgált. Ezeket a személyeket a nemesek közül választották. 1849 és 1870 között a szolgabíró helyét császári hivatalnok töltötte be (járási biztos néven). Lásd az angol és német elnevezésekre: Koi Gyula: *Scholars and Community. Foreign Influences in Hungarian Administrative Sciences with Regard to Municipality*. In: *COFOLA 2012. The Conference Proceedings*. [Compact Disc]. (Ed.: Vojtech Vomacka). Brno, 2012. 425-434. Masaryk University Faculty of Law. Az adatra a 425. lap ad felvilágosítást.

⁹ Zsoldos 1842 II. 187.

Szintén a rendőrség körében említi Zsoldos a mezei rendőrséget (*Feldpolizei*) – itt a német kifejezés alkalmazására hívjuk fel a figyelmet (korábban szóltunk arról, hogy Zsoldos mezei rendőrségről írott művének egy címlapvariánsában a kötet német címfordítása is ott van). E körben kifejti, hogy a mezei örök tevékenysége akkor lesz valóban mezei rendőri tevékenység, ha a bűnelkövetők ellen nemcsak dolgokat, hanem személyeket is oltalmazhatnak majd.¹⁰

A rendőrségről szólva, a szolgabíró feladatai között említi meg az utcákon való rendtartás,¹¹ azaz az utcai rendőrködés (*Gassenpolizey*), mai magyarsággal utcai (rendőri) járőrözés szükségességét, hiszen a szolgabíró még a vérhatalommal bíró uradalmakban elkövetett bűncselekmények, és az egyszerű bűncselekmények esetében is bír hatáskörrel.¹²

A tűzrendészet körében a közismert tény említésekor szokásos magabiztossággal hivatkozik az USA egy példájára, mikor is a tűzrendészet körében a tűz elharapózását házsorok puskaporral történt felrobbantásával akadályozták meg.¹³ (Valószínűsíthetően az 1824-es bostoni tűzvészre céloz Zsoldos.)¹⁴

Az útlevelüggyel kapcsolatban a szerző rámutat arra a tényre, hogy Európában, -mi több- a művelt világ egészében –Észak-Amerikát [az Észak-Amerikai Egyesült Államokat] kivéve- itt, Magyarországon lehet legszabadabban utazni, és ezt mintegy 'becsület' gyanánt fogja fel. (Arról van szó, hogy Magyarországon országon belül soha nem kellett útlevel, hanem csak külföldökre. Zsoldos két fontos tényezőre mutat rá: szerinte közismert ('tisztelt') személyektől (itt Liszt Ferencet említi többek között) útlevelet kérni kíméletlenség, míg esetleg a nevüket bitorló csalóktól egyenesen kötelesség.¹⁵ Ez a fajta különbségtétel mai szemmel diszkriminatív, és nem túl igazságos. A határőrizeti szervek dolgozói akkor járnak el helyesen nézetem szerint, hogyha mindenki utazásra jogosító személyi okmányait ellenőrzik. A példát csak az USA-val vont párhuzam miatt említettük.

Jelentős a mezei rendőrségről írt magyar¹⁶ kis kötetecske, ahol Maga a könyvecske két részre osztható. A gazdálkodás, és a mezei gazdaság fogalmának meghatározását¹⁷ követik a törvény nevezetesebb rendelkezései.¹⁸ A gazdálkodás Zsoldos szerint azon foglalatosság, melynél fogva vagyonunkból –ügyes és szorgalmas használás által- minél több jövedelmet, vagyis hasznot venni iparkodik.¹⁹ A belső gazdálkodás a szerző szerint a házban, és annak körén belül vezettetik,²⁰ míg a külső gazdálkodást ezen kívül folytatják, és ennek nagyobb része a mezőn történik. Ezért nevezik ez utóbbit mezei gazdaságnak, mezei gazdálkodásnak (mai szóval: mezőgazdaságnak). E gazdálkodás biztosítására szükséges a rendet biztosítani, erre a felügyeletre alkalmas a mezei rendőrség (mai szóval a mezőőrök).²¹ A *Szolgabírói hivatal* mind a hazai helyi önkormányzati jog és mind a szakigazgatások legkorábbi tudományos fundálója e munkája 1842-es kiadásával gyakorlatilag mégis hazai gazdasági szakigazgatásunk (azon belül mezőgazdasági igazgatásunk) elvi alapvetését adja még a

¹⁰ Zsoldos 1842 II. 188. 1. lábjegyzet.

¹¹ Zsoldos 1842 II. 191.

¹² Zsoldos 1842 II. 191. 2. lábjegyzet.

¹³ Zsoldos 1842 II. 202. 2. lábjegyzet.

¹⁴ A beazonosításhoz lásd: Horrigan, John: Great American Fires of the 19th century. Lecture and slide show. s.l., [2012], s.n. <http://www.historylecture.org/greatfires.html>

¹⁵ Zsoldos 1842 II. 98. 2. lábjegyzet.

¹⁶ Zsoldos Ignác: *A mezei rendőrség főbb szabályai. Az 1840: IX. törvénycikkely nyomán.* Pápa, 1843². 48. Pápai Református Kollégium. (Az első kiadás 1842-ben jelent meg ugyanott. Ebből az OSZK-ban nincs példány.) A könyv megjelent szerb és román fordításban, továbbá német címlapvariánsal is.

¹⁷ Zsoldos 1843 3-5.

¹⁸ Zsoldos 1843 5-38.

¹⁹ Zsoldos 1843 3.

²⁰ Zsoldos 1843 4.

²¹ Zsoldos 1843 4-5.

*magnum opus*²² vonatkozó részének megjelente előtt. A kis munka ezáltal bír tudományos beccsel, gyakorlati iránya ellenére is.

Ezután következik a 44 szakaszból álló *Mezei rendőrségről*²³ szóló 1840. évi IX. tc. szabályainak ismertetése, magyarázata. A törvény azért is kiemelkedő jelentőségű, mert az akkor szinte kizárólag földművelő Magyarország mezőgazdasága, a földművelés kincsei alig, gyakorlatilag semennyire nem voltak védve a károkozástól.²⁴ A törvény szabályainak ismertetése a következő felosztás szerint történt.

1)A törvény hatálya („E törvény rendelete alá esnek:”): Szőlő, erdő, növény, vetés, nádlások (maibb szóval: nádasok), legelőmezők, méhesek, országos dűlők és vasutak, hidak, kőszénbányák, temetők, turfa terek (azaz tőzeglápok) területén elkövetett veszélyeztető cselekvések.²⁵

2)A törvény rendelete alá eső károsítások.²⁶ Ezeket Zsoldos az alábbi csomópontok formájában mutatja be:

a)Beteg marhák okozta kár;

b)Utakkal kapcsolatos károk;

c)Aratók, nyomtatók, cséplők, más mezei munkások által (a szokásos károkozásokon felül pl. az elvállalt munka nem teljesítése is ide tartozik), illetve a nekik okozott károk (munkabér nem fizetése, kialkudott élelem szolgáltatásának megtagadása, felfogadott mezei munkás jogtalan elcsalása, mindkét fél részéről felfogható jogellenesnek a rendes útlevel nélküli felfogadás stb.);

d)Kender-és lenáztatás.

3)Mezei rendőrségi büntetések formája.²⁷

4)Tiltatik a mezei rendőrségi törvényben.²⁸

5)A bíró (szolgabíró) kötelességei mezei károsítások esetében.²⁹

6)Más általi károkozás a mezei gazdaságban.³⁰

7)Mezei kártételekre vonatkozó rendelkezések.³¹

8)Különös rész.³²

Jól jellemezi a helyzetet a mezei rendőrséggel foglalkozó rész a *Szolgabírói hivatal* című kötetben, mikor két külföldi rendészeti igazgatási jogintézménnyel veti össze a Zsoldos szerint sikerületlenül végrehajtott,³³ de kiemelkedő jelentőségű és tárgyi súlyú, *A mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. törvény* szövegében említett mezei őrt. „Pedig ne feledjük, az angol *constabler* kis pálcája azért oly hullámcsillapító varázserejű, az amerikai békebíró azért

²² A mezőrendészetről lásd: Zsoldos 1842 II. 54-70., melyből világosan kiderül, hogy Zsoldos 1842-es első kiadású *Mezei rendőrsége* időben előbb jelent meg a fő műnél. Forrásszerű kifejezéssel a mezőrendőröket mezei öröknek hívták, és a mezőrendészet a német *Feldpolizei* szóból származott.

²³ A rendőség szót Fogarasi János már 1836-ban szótározta, és jelen törvényben jelent meg jogszabályban először a rendőség szó. Zsoldos a maga helyén már teljes természetességgel használja a nyelvújításkor létező fogalmat: Zsoldos 1842 II. 187-192. (XL. szócikk *Rendőrség*).

²⁴ Zsoldos 1842 II. 54. a főszövegbeli idézet forrása, melyhez még némi elmés malíciával hozzáfűzi szerzőnk: „És íme e nagy honi szükségnek óhajtott magzatja, az 1840. IX. tc. megszületett. Örökké materiális előmenetel után sóvárgó lelkeink szomszédja tehát lecsillapodhatik.” Zsoldos 1842 II. *uo.*

²⁵ Zsoldos 1843 5-6., illetve 1840. évi IX. tc. 1. §.

²⁶ Zsoldos 1843 6-9. illetve 1840. évi IX. tc. 37-38. §§.

²⁷ Zsoldos 1843 9-10., illetve 1840. évi IX. tc. 2. §.

²⁸ Zsoldos 1843 10-16. illetve 1840. évi IX. tc. 8., 9., 18., 19., 23., 35., 40., 41. §§.

²⁹ Zsoldos 1843 16-20. illetve 1840. évi IX. tc. 7.§.

³⁰ Zsoldos 1843 20-24. illetve 1840. évi IX. tc. 8-21., 23. §§.

³¹ Zsoldos 1843 24-30. illetve 1840. évi IX. tc. 36-38., 39. §§.

³² Zsoldos 1843 30-38. illetve 1840. évi IX. tc. korábban fel nem sorolt szakaszai.

³³ „De mi különös, mintha e hazán átok feküdne; éppen ezen legóhajtottabb, -mondhatni legszükségesebb-törvény az, mely oly igen siker nélküli mindedig.” Zsoldos 1842 II. 54.

oly hatalmas, mert háta megett, sőt, mellette áll a közvélemény óriás hatalma. Azonban ezek máshová valók, tudom én is [...].”³⁴ Az angol és amerikai példa felhozása a külföldi rendszettel kapcsolatos szép párhuzam, közigazgatási szempontból igen korai, bár nem kimondottan tudományos jellegű, de a vázolt probléma a napjainkig is az: a hazai közvélemény kevéssé áll a ma (és a tegnapok) rendőrei pártján.

A rendészet és Récsi Emil

Récsi Emil (1822-1864) a magyar közigazgatási jog első professzora és első tankönyvírója volt a Bach-rendszer idején a Pesti Egyetemen. Nyughatatlan lángelme volt, aki több tudományterülettel foglalkozott (közigazgatási jog, alkotmányjog, római jog), bár a korabeli egyetemi tanrendszer, melyből hiányzott a szeminárium, kortársaival együtt (Frank Ignác, Wenzel Gusztáv) önművelésre és maga Récsi a külföldi (német és francia, az előzmények tekintetében latin, kivételesen angol) szakirodalmak olvasására volt rászorítva. 1858-ban lett az MTA levelező tagja.³⁵

Récsi közigazgatási joggal foglalkozó monumentális, másfél ezer oldalas fő műve³⁶ a közigazgatási rendőrség teendőinek körét az alábbiakban foglalja össze:

„A rendőr-igazgatás által teljesítendő feladat általában három fő pontra visszavihető. Áll az tudniillik:

Közbátorlét [személy- és vagyónbiztonság, közbiztonság] és belcsend [köznyugalom] fenntartásából;

Személy és vagyón bátorléte [biztonsága] iránti gondoskodásból;

A közrend fenntartásából.

A közigazgatási rendőrségnek ebbeli hivatalos működése figyelő, előző, és óvó, ellentétben a törvényszéki rendőrség működésével, mely a jogsértések és károsítások előfordultakor a törvény áthágóinak felfedezésére, s mennyiben maga a fenyítés jogával nem bír, az illetékes büntető hatóságnak kezébe szolgáltatására van irányozva. Mi a fennebb említett fenyítés jogát illeti, ez általánosságban szabályoztatik az 1854. ápr. 20-ról kelt cs. rendelet által; a koronaországok fővárosaiban fennálló cs. k. rendőrhatalóságok büntető törvényhatósága pedig az 1854. márc. 11. cs. rendelet által. A jelen fejezetben különösen a közbátorlét és belcsend fenntartására irányzott törvényes intézkedések adatnak elő, melyek által tudni illik oly veszélyek megelőzése és elhárítása céloztatik, melyek az államnak belső kötelékét támadnák meg, belcsendjét, nyugalomát zavarnák s az általános országos bátorlétet háborítanák.”³⁷

³⁴ Zsoldos 1842 II. 54-55.

³⁵ Életére és tudományos pályájára: Koi 2013 51-61.

³⁶ Récsi fő művének pontos bibliográfiai leírása: Récsi Emil: *Közigazgatási törvénytudomány kézikönyve az ausztriai birodalmi törvényhozás jelen állása szerint különös tekintettel Magyarországra* I.-IV. kötet. I. kötet *Az összes közigazgatási szervezet és az államszolgálati viszonyok rendszeres előadása.* (1854) II. kötet *A politikai és rendőri közigazgatás ügyei.* (1854) III. kötet *Rendőri közigazgatás (vége).* *Közoktatási ügyek.* (1854) IV. kötet *Földművelési, ipar-, kereskedelmi és közlekedési ügyek; tökéletes betűsoros tárgymutatóval az egész munka tartalmáról.* (1855) Pest, 1854-1855. XII., 396.; VIII., 355.; VIII., 347.; VIII., 408. Heckenast Gusztáv. Megjegyzendő, hogy 2007. november havában teljes példányt csak az OSZK őrzött. Az ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék teljes példány 2007-ben nem volt megtalálható, lappangott (2005-ben az itteni példányt használtam), az első kötet 2010-ben újra feltűnt. Az I. és II. töredékkötetből példányt őriz a Miskolci Egyetem és a Veres Pálné Gimnázium könyvtára. (Lelöhelyadatok az OSZK tájékoztatása alapján). Árverésen a könyv tudomásom szerint egy alkalommal, a Honterus Antikváriumnál fordult elő az 1990-es évek elején.

³⁷ Récsi 1854-1855 II. 189-190.

A közigazgatási rendőrség (ma talán az igazgatásrendészet mutat vele némi rokonságot) és a törvényszéki rendőrséget egybevető szövegrész törvényszéki rendőrségre vonatkozó passzusait egy magyarra le nem fordított, és Récsi által közelebbről nem *identifikált* német nyelvű szabályozás, a *Wirkungskreis der k.k. Polizeibehörden* (A cs. k. rendőrhatalóságok hatásköre) 7. §-a szabályozta. Az idézett szövegrész kezdőmondatai utalnak a rendészet *duális, dichotomikus* rendeltetésére, a közbiztonsági szolgálat és a bűnügyi szolgálat eltérő jellegére is (erről a korban nem nyilvánvaló kérdéstről a XX. században Concha Győző mutatja majd ki, hogy a közbiztonsági rendészet a végrehajtó hatalom felelőssége, míg a bűnügyi nyomozás az igazságszolgáltató (bírói) hatalom gyakorlásának az előkészítése).

Akad utalás a feljelentési kötelezettségre is („Oly személyek, kik magzatelhajtó vagy méregszereket kérnek a gyógyszerházból orvosi rendelés nélkül, titkon a politikai hatóságnak feljelentendők.”).³⁸ Ez a szabályozás tartalmilag helyeselhető, de érvrendszerében a kor, a Bach-rendszer világát tükrözi vissza.

A rendészet és Karvasy Ágoston

Karvasy /Karpf/ Ágoston /Ágost/ (1809-1896) a kameralisztika kései, már magyar nyelven alkotó művelőjeként, vagy a közigazgatásban első hazai képviselőjeként egyaránt jellemezhető. A Nagyváradi Jogakadémián, a Győri Jogakadémián, végül a Pesti Egyetemen tanított, ahol dékán is volt. 1846-ban lett az MTA tagja.

Ha Karvasy *A politika tudománya rendszeresen előadva* című munkáját tekintjük, abból számunkra az *Alkotmányi politika, általános igazgatási politika, igazságszolgáltatási politika, policiatudomány* című első kötet igazgatási politikáról³⁹ szóló része lehet számunkra érdekes. Karvasy sajnos nem tünteti fel forrásait, de talán Robert von Mohl korai műveinek hatása megkockáztatható.

1842-1843-ban azonban, amikor Karvasy könyve megjelenik, nem lehet nem észrevenni Zsoldos 1842-es *Szolgabírói hivatal*-át, amelynek semmi köze nincs a kameralisztikához, az élő magyar közigazgatási jog gyakorlati irányultságú, de tudományos foglalatú, a közigazgatási jogi irányzat hazai kezdete. Azaz szinte évre egyszerre lehetünk tanú a közigazgatási jogi irányzat (1842) és a közigazgatástani irányzat (1843-1844) kibontakozásának, és meglehetősen érdekes, hogy a Magyary-féle közigazgatás-tudományi irányzat nagy összefoglalása száz évvel ezt követően jelent meg (1942).

Karvasy ekként formulázza a rendészet, rendészeti igazgatás helyét, szerepét:

„Az igazgatás fő ágai e következők: 1-ör az igazság kiszolgáltatása, 2-or a rendőrség, 3-or a status [állam] gazdasága, 4-er a financia, és 5-ör a katonai ügyek.”⁴⁰

A rendészeti igazgatás elismerésén túl (amely már a belügyi igazgatás körében az osztrák Sonnenfelsnél is megtalálható) az általános kérdések körében a szerző a korszakban mélyebben nem elemzi a kérdést. Később azonban a rendészet iránt monografikus érdeklődése támad,⁴¹ de ez a vizsgált korszakunkon túl van, és önálló tanulmány tárgya lehetne. A közigazgatásban későbbi hazai művelői (Concha Győző, Kautz Gusztáv, Haendel Vilmos) mélyebb kutatásokat végezve folytatják Karvasy munkásságát. De ez már egy új korszak új története.

³⁸ Récsi 1854-1855 III. 54.

³⁹ Karvasy Ágost: *A politikai tudományok rendszeresen előadva* I. *Alkotmányi politika, általános igazgatási politika, igazságszolgáltatási politika, policiatudomány*. II. *Státus gazdaságtudomány*. III. *Fináncstudomány*. Győr, 1843-1844. 163; 158; 91. Striebig. Ld. a kérdésre az I. 41-53. lapon írtakat.

⁴⁰ Karvasy 1843-1844 I. 41.

⁴¹ Karvasy Ágost: *A közrendészeti tudomány*. Pest, 1862. IV, 162. Emich.

Összegzés

A közigazgatási jog és közigazgatástan első alig másfél évtizedét (1842-1855) a rendészet vonatkozásában a jogi elemzés túlsúlya jellemezte. Az általános és rendszertani megállapításokon túl prioritást élveztek a reformkorban mezei rendőrökkel (mezőőrökkel) kapcsolatos vizsgálódások, az elszaporodott vagyon elleni bűncselekmények miatt. Az ezt követő (általunk terjedelmi okokból nem vizsgált) korszakban egyensúlyi állapot állt be Karvasy 1862-es munkájának köszönhetően. E folyamat igazolta a rendészettudományban a rendészeti igazgatás, a közigazgatási jog, és a közigazgatástan helyét.

Irodalomjegyzék

Primer források

Monográfiák

Karvasy Ágost: *A politikai tudományok rendszeresen előadva* I. *Alkotmányi politika, általános igazgatási politika, igazságszolgáltatási politika, policiatudomány.* II. *Státus gazdaságtudomány.* III. *Fináncstudomány.* Győr, 1843-1844. 163; 158; 91. Striebig.

Karvasy Ágost: *A közrendészeti tudomány.* Pest, 1862. IV, 162. Emich.

Récsi Emil: *Közigazgatási törvénytudomány kézikönyve az ausztriai birodalmi törvényhozás jelen állása szerint különös tekintettel Magyarországra* I-IV. kötet. I. kötet *Az összes közigazgatási szervezet és az államszolgálati viszonyok rendszeres előadása.* (1854) II. kötet *A politikai és rendőri közigazgatás ügyei.* (1854) III. kötet *Rendőri közigazgatás (vége). Közoktatási ügyek.* (1854) IV. kötet *Földművelési, ipar-, kereskedelmi és közlekedési ügyek; tökéletes betűsoros tárgymutatóval az egész munka tartalmáról.* (1855) Pest, 1854-1855. XII., 396.; VIII., 355.; VIII., 347.; VIII., 408. Heckenast Gusztáv.

Zsoldos Ignác: *A szolgabírói hivatal* I. *Törvénykezési rész.* II. *Közrendtartási rész.* Pápa, 1842. XVIII, 401; 528. Pápai Református Kollégium.

Szekunder források

Monográfiák

Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája.* Budapest, 2013. 178. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó.

Lőrincz Lajos: *A közigazgatás alapintézményei.* Budapest, 2005. 406. HVG-Orac.

Tanulmányok

Koi Gyula: *Scholars and Community. Foreign Influences in Hungarian Administrative Sciences with Regard to Municipality.* In: *COFOLA 2012. The Conference Proceedings.* [Compact Disc]. (Ed.: Vojtech Vomacka). Brno, 2012. 425-434. Masaryk University Faculty of Law.

Egyéb irodalom

Honlap

Horrigan, John: Great American Fires of the 19th century. Lecture and slide show. s.l., [2012], s.n. <http://www.historylecture.org/greatfires.html>